

Sanācija un maksātspēja likumos jānodala

Maksātspējā nonākušo uzņēmumu sanācija – restrukturizācija – faktiski nenotiek, valsts zaudē darbavietas un nodokļu maksājumus; lai situāciju mainītu, būs vajadzīgas reformas

Tā liecina laikraksta *Dienas Bizness* rīkotā apālā gada diskusija par maksātspējas problēmām. Par veiksmīgiem maksātspējīgo uzņēmumu restrukturizācijas (tiesiskās aizsardzības procesā (TAP) un ārpus tiesiskās aizsardzības procesā (ĀTAP) gadījumiem var runāt ka par izņēmumu, nevis loģisku šo procesu iznākumu. DB jau rakstīja par Valsts kontroles revīzijā secināto, ka nozares sakārtošana jāskatās ar pamatdokumenta – nozares politikas – izstrādi, kurā jābūtu uz jautājumu, kāds ir maksātspējas procesa mērķis – kreditoru interešu aizsardzība, naudas līdzekļu atgūšana –, izpildot parādnieka mantu, vai uzņēmuma atgriešana tautsaimniecībā.

Jāsaprot būtība

Mīneno jēmsu deļ parādās arī jautājums, vai restrukturizācijas – sanācijas procesu

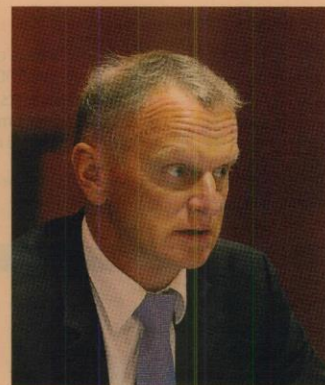
nevajadzētu pilnībā nodalīt no maksātspējas procesa, jo sanācija un bankrots ir dažādi procesi ar atšķirīgiem mērķiem. Vairākās valstīs, piemēram, Somijā (Pasaules Bankas *Doing Business 2015* pētījumā 1. vieta), Igaunijā un Lietuvā restrukturizācijai un maksātspējai ir atsevišķi tiesību akti. Šai idejai ir gan atbalstītāji, gan kritiķi. «Ja būs atsevišķs tiesību akts par restrukturizāciju (sanāciju), vai tikai tāpēc uzreiz strauji pieaugs problēmas nokļuvušo uzņēmumu veiksmīgas restrukturizācijas gadījumu skaits?» ar prejtautājumu atbild Tieslietu ministrijas valsts sekretāra vietniece Laila Medina. Viņasprāt, visbūtiskākais būtu pievērst uzmanību restrukturizācijas jautājumiem un saprast, kāpēc tie nedarbojas, kaut arī likuma līmenī esot labi noregulēti. «Kāpēc TAP izmanto, nevis lai restrukturizētu grūtībās nonā-

kušo uzņēmumu, bet gan (līdz pēdējiem griezumiem likumā) to izmantotu ļaunprātīgu, prettiesisku mērķu īstenošanai?» jautā L. Medina. Viņasprāt, jāsaprot, kur ir vaina: likuma normās, to piemērošanā vai varbūt biznesa izpratnē.

Neticības sindroms

Ar pašreizējo praksi nav apmierināts arī komercbankas, kuras nav saskāpojušas virkni rosinātu restrukturizācijas procesu. «Restrukturizācija (TAP) nedarbojas tajā virzienā, kam ir paredzēta, – grūtībās nonākušo uzņēmumu maksātspējas atjaunošanai. Iespējams, ka jārunā par tādu procesu kā parādā daļu samazināšanu, ja kreditori spēj vienoties. Taču tad paliek atklāts jautājums par nodokļu administrācijas pozīciju – nekādā gadījumā neatlaist parākus. Un šādā situācijā ne par kādu sanāciju runāt nav iespējams,» situāciju komentē

Latvijas Komercbanku asociācijas padomnieks Kazimirs Šlakota. Viņš norāda, ka kreditori (gan bankas, gan privātkompānijas) netic tiem, kuri vēlas īstenot restrukturizāciju (TAP), un šo procesu uzskata par sava veida maksātspējas termiņa atbūdišanu (novilcināšanu). «Uzņēmuma kā kopuma pārdošana ir paredzēta arī pašreizējā maksātspējas procesa regulējumā. 2010. gadā, kad šāda norma tika iekļauta likumā, nebija skaidrības, kas notiks ar nodokļu aprēķinu, pārdodot šo uzņēmumu kā kopumu, un rezultāta piecu gadu laikā neviens maksātspējīgs uzņēmums kā kopums nav pārdots. Norma ir, bet praksē tā nedarbojas,» norāda K. Šlakota. Viņaprāt, iekļaujot šo normu, savulaik netika izvērtēti vairāki svarīgi jautājumi, kas bremzē uzņēmuma kā kopuma pārdošanu. Administratoru atbildība ir saistīta ar pārdošanas

«Restrukturizācijas statistika nepiekrīt. Lai arī administratoriem ir zināšanas, tomēr liela atšķirība vadīt procesu, kura mērķis ir maksātspējas atjaunošana, vai procesu, kura uzdevums ir parādnieka mantas atsavināšana,» saka Saeimas Juridiskās komisijas priekšsēdētājs Gaidis Bērziņš.

cenu, tomēr būtībā nozīmē, ka, jo mazāks aktīvs, jo lielāks tā pārdošanas procents paliek administratoram. Viņš atzīst, ka šāds normatīvais regulējums ir kļūda, kuras rašanās iespēja nebija sākotnēji izvērtēta. «Latvijas realitāte ir tāda, ka kreditori šobrīd ir ieinteresēti, lai parādnieks tiktu izpārdots, turklāt, pārdodot mazās «porcijās», likums ļauj administratoriem saņemt lielāku atlīdzību, nekā pārdodot uzņēmumu kā kopību,» papildina Latvijas sertifikētu maksātspējas administratoru valdes priekšsēdētājs Olavs Čers.

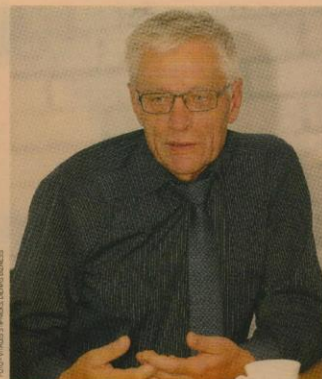
Bailēm lielas acis

Viņš uzskata, ka tieši likumdevējam būtu jāpadomā, kā restrukturizāciju padarīt interesantāku kreditoriem un arī to uzturējošajam administratoram. «Ja kreditori ir ļoti aizdomīgi, kā stāsta K. Šlakota, un pašvaldības un nodokļu ad-

ministrācija meklē iespējas, kā iekasēt nodokļus, tad vajadzīgas izmaiņas. Izņemot Rīgas komercbanku, nav jau arī isti neviena piemēra, ko parādīt kā veiksmīgu sanāciju un maksātspējas atjaunošanu. Tajā kreditori kļūva par akcionāriem, kaut arī bija zudumi un cietušie, taču darbavietas tika saglabātas,» skaidro O. Čers. Viņaprāt, pašreizējo situāciju var izskaidrot ar bailēm: labāk tagad dabūšu maz, jo nākotnē varu neaūtīt vispār neko. «Kāpēc ir šāds noskaņojums? Tā ir likuma prasība vainā? Viens no nepaīrētiem risinājumiem, ka TAP grūtībās nonākušo uzņēmumu turpina vadīt tā pati valde, kas šo subjektu šādā situācijā novedusi. Loģiski būtu, ja TAP vadītu citas personas. Somijā, piemēram, sanācijas procesa vadību savā pārzinā pārņem kreditori. Ja īpašnieks novedis uzņēmumu tik tālu, ka kreditori ir apdraudēti, kādas viņam ir

«Ja būs atvērts tiesību akts par restruktūzāciju (sanāciju), vai tikai tāpēc, uzreiz strīdus pieauguši nolikvidu uzņēmumu veiksmīgas restruktūzācijas gadījumu skaits?» jautā Tieslietu ministrijas valsts sekretāra vietniece Laila Medina.

«Restruktūzācija (TAP) nedarbojas tajā virzienā, kam ir paredzēta – grobīties nolikvidu uzņēmumu maksātnespējas atjaunošanai –, jo kreditori ne par ko nevar vienoties,» situāciju komentē Latvijas Komerčbanku asociācijas padomnieks Kazimirs Škietas.

«Kreditori šobrīd ir ieinteresēti, lai parādnieks tiktu izpildīts, turklāt, pārdodot mazās «porcijas», likums ļauj administratoriem saņemt lielliku atdabību, nekā pārdodot uzņēmumu kā kopību,» norāda Latvijas sertificētu maksātnespējas administratoru valdes priekšsēdētājs Oļavs Čers.

morālas tiesības turpināt vadīt kompāniju?» retoriski jautā O. Čers. Vīnāpāt, šādā situācijā TAP process uzņēmums jāvada administratoram vai kreditoru ieceltam pārstāvim. «Citi valstīs restruktūzācijas situācijā īpašnieki netiek mainīti, bet to loks varbūt paplašinās – lenāk svaiga nauda,» piebilst L. Medina. Uzņēmumos mēdz darboties krīzes menedžeri, kurus iesūta glibst situāciju. «Veco valdi Latvijas apstākļos TAP situācijā nevar nomainīt nedz administrators, nedz arī kreditori, kuri arī šai valdei netic, un tas ir strupceļš,» secina O. Čers. Taču viņam oponent K. Škietas: «Tā Latvijas apstākļos varam nonākt ļoti tuvu reiderismam.» Viņš savu sacīto pamato ar to, ka īpašnieku maiņa, izmantojot maksātnespēju, esot bijusi populāra Krievijā, tiepēc negribētos, «ka tādā sērgā pārņāktu arī uz Latviju». Ir arī cits viedoklis: ja valsts neko neda-

ris, tad uzņēmumu restruktūzācija (sanācija) paliks tikpat liels retums, kā pašlaik.

Vajag specializāciju

«Manuprāt, ir vērts domāt par administratoru specializāciju, it īpaši kontekstā ar restruktūzāciju un vēl jo vairāk sanāciju, ja ir gadījies kāds misēklis,» uzsvēr Valsts kontroles Otrā revīzijas departamenta direktore Ilze Grīnhofa. Viņa atgādina, ka citās valstīs – Somijā, Igaunijā, Lietuvā, Čehijā – ir administrators specializācija. Arī Saeimas Juridiskās komisijas priekšsēdētājs Gaidis Bērziņš uzskata, ka specializācija ir izvērtēšanas vērtā ideja maksātnespējas politikas dokumenta kontekstā. «Restruktūzācijas jomā statistikas dati nav iepriecinoši, un, lai arī visi administratori ir apguvuši ziņāšanas, tomēr liela atšķirība ir vadīti procesa, kura mērķis ir maksātnespējas atjaunošana,

vai procesa, kura uzdevums ir parādnieka mantas atsavināšana un parādnieka interešu aizsāvētība tiesā,» skaidro G. Bērziņš. Viņš norāda, ka restruktūzācijā citās valstīs kā atsevišķs process, un neizslēdz šādas idejas realizāciju arī Latvijā.

Lielāka vara

Ir vēl kāds jautājums, proti, par restruktūzācijas termiņu un par to, kurš nosaka šī procesa ilgumu. Latvijā ar kreditoru piekrišanu restruktūzācija var ilgt divus gadus, šo termiņu pēc tam var pagarināt vēl par diviem gadiem. Lietuvā minētais process var ilgt četrus gadus, ko ar kreditoru piekrišanu vēl var pagarināt par vienu gadu. Citāda aina ir Somijā, Igaunijā un Čehijā, kur restruktūzācijas termiņu nosaka kreditori.

Māris Ķirsons

KOMENTĀRS

Pašreiz tiek veikti haotiski pseidouzlabojumi

LTRK Juridiskās daļas vadītājs Edmunds Stankevičs

«Vienot norties ap maksātnespējas jomu regulējošo normatīvo aktu grozījumiem Saeimā, LTRK Juridiskā komisija secina, ka tie vērsti nevis uz nozāres sakārtošanu un Valsts kontroles ietekmē maksātnespējas jomas politikas izveidi, bet gan kārtīgo reālo vērtējumu kā pārisi, haotiski un ar iesauktajiem posmiem nesakārtoju pseidouzlabojumi bez nopietna seguma un konteksta ar uzņēmējdarbības vides situāciju. LTRK sanēdā vērtni aktuālu un steidzami risināmu jautājumu maksātnespējas procesa uzlabošanai, taču tie diemžēl nav ne Saeimas, ne Tieslietu ministrijas uzmanības lokā. LTRK biedru ieskatā esošais maksātnespējas procesa regulējums nav vērst uz uzņēmēju interešu aizsārdzību, ja ir samazināta uzņēmēju kā kreditoru loma maksātnespējas procesā. Tāpēc, acinām likumdevējus un Tieslietu ministrijas ierēdņus nekavējoties ņemt vērā uzņēmējiem svarīgos jautājumus, kuru risināšana maksātnespējas procesā ir steidzami nepieciešama ar attiecīgu normatīvo aktu regulējumu un kuru sakārtošanai nav nekāda sakāra ar valsts amatpersonas statusa ievēšanu. Lai nodrošinātu

uzņēmēju interešu aizsārdzību, turpinām darbu pie pieņēktu uzlabojumu maksātnespējas jomas uzlabošanai. Tāpēc jāveic šādas darbības:

- 1) jāievieš būtiskas un kardnālas reformas maksātnespējas jomā, ar mērķi aizsārdzēt uzņēmēju intereses, palielināt kreditoru tiesības ietekmēt maksātnespējas procesa norisi, kā arī paplašināt tiesas kompetenci;
- 2) valstij precīzi jānodrošinā maksātnespējas procesa mērķis un uzdevumi, t. i., maksātnespējas procesa norises štrums nedrīkst pārvārtēt par kreditoru līdzekļu atgāšanu maksātnespējas procesā;
- 3) jānosaka šķēršļi maksātnespējas procesa uzsāšanai. Tām nepieciešams pārskatīt maksātnespējas procesa finansēšanas kārtību, kā arī nodrošināt piemērotākā administratora amata kandidāta izvēli konkrētiem procesam, ieviegt administratora līdzināgo darba pieredzi, kā arī parādnieka līdzinājo darbības specifiku;
- 4) jānoskaidro regulējums, kas veicinātu komersantu maksātnespējas atjaunošanu un darbības turpināšanu;
- 5) jāpārskata administratoru uzraudzības sistēma, nodrošinot ātru un efektīvu uzņēmēju interešu aizsārdzību;
- 6) jānoskaidro publisko tiesību subjektu iesaistīšanās privāto tiesību attiecību risināšanā.